

le tevekkül hakkındaki kanaatleri birbiriy-le uyum arzeder. Zira ona göre tevekkül va'd-i ilâhîye güvenmektir (Serrâc, s. 50).

Ruveym sûfilerin semâ yaparken birtakım gaybî mânalar müşahede ettiklerini, bu mânaların vecd sahibini kendilerine yönelttiğini, onun da bu nimetten dolayı ferahlık ve zevk duyduğunu, daha sonra araya bir perde çekildiğinde yaşadığı zevk ve şevkin hüzne dönüştüğünü, bu halî tecrübe edenlerden bazılarının ağladığını, bazılarının da üstlerini başlarını yırttığını söylemiştir. Onun bu ifadeleri vecd halinin ilk psikolojik tahlillerinden biri olması bakımından önemlidir (Kuşeyrî, s. 459). Hücvîrî, Ruveym'in semâ konusunda dair eserler kaleme aldığını ve bunlardan birinin adının *Galâtü'l-vâcidin* olduğunu söylemektedir. Hücvîrî'nin ifadelerinden bu eseri gördüğü anlaşılmaktadır (*Keşfü'l-mahcûb*, s. 237).

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *el-Lüma': İslâm Tasavvufu* (trc. H. Kâmil Yılmaz), İstanbul 1996, s. 50; Sülemî, *Tabakât*, s. 180-184; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilyetü'l-evliyâ*, Beyrut 1967, X, 296; Hatib, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 430-431; Kuşeyrî, *Risâle* (Uludağ), s. 87, 108, 459; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 237-238, 307; Herevî, *Tabakât*, s. 2-264; Ferîdüddin Attâr, *Tezkiretü'l-evliya* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1991, s. 504-506; Şehâbeddin es-Sühreverdî, *Avârifü'l-ma'ârif*, Beyrut 1966, s. 53, 56, 112, 176; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 130; Şa'rânî, *eṭ-Ṭabakât*, I, 103; A. Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam*, North Carolina 1975, s. 59.

SALİH ÇİFT

RUVEYS

(رويس)

Ebû Abdillâh Muhammed b. el-Mütevekkil el-Lü'lü el-Basrî (ö. 238/852)

Kırâat-i aşere imamlarından

Ya'küb el-Hadramî kıraatinin meşhur iki râvisinden biri.

Hayatı hakkında bilgi bulunmamakla birlikte hoca-talebe ilişkileri dikkate alındığında Basra'da veya çevresinde doğduğunu ve eğitimini bu şehirde aldığını söylemek mümkündür. Ruveys lakabıyla anılmasının sebebi bilinmiyorsa da "re's" (baş)

kelimesinin ism-i tasgiri olan ve her şeyin en yüksek noktası için kullanılan bu kelimenin onun kıraat alanındaki üstünlüğüyle ilgili olduğu düşünülebilir. Kaynaklar Basralı Ya'küb el-Hadramî dışında başka bir hocasından söz etmemekte ve Hadramî'nin en önde gelen talebesi olduğunu belirtmektedir. Ebû Amr ed-Dânî de onun Ya'küb el-Hadramî'nin en iyi öğrencisi olduğunu söylemiştir. Ya'küb'un önde gelen talebelerinden Ebû Hâtim es-Sicistânî, Ruveys'in hocasının önünde Kur'an'ı defalarca hatmettiğini ve her dersin sonunda hocasının onun okuyuşuyla ilgili takdirlerini ifade ettiğini belirtmiştir (İbnü'l-Cezerî, II, 235). Kırâat-i aşereyle ilgili kaynaklarda Ya'küb el-Hadramî kıraatinin iki râvisinden birinin Ruveys olduğuna ittifak edilmesinin onun bu kıraatin zaptı ve rivayeti konusunda uzman sayıldığını göstermektedir. Basra'da vefat eden Ruveys'ten Ebû Bekir Muhammed b. Hârûn et-Temmâr ve Şâfiî fakihî Zübeyr b. Ahmed ez-Zübeyrî gibi şahsiyetler istifade etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Mihrân en-Nisâbü'rî, *el-Gâye fi'l-kurâ'âti'l-âşr* (nşr. M. Gıyâs el-Canbâz), Riyad 1411/1990, s. 126; Enderâbî, *Kurâ'âtü'l-kurânî'l-ma'rûfîn* (nşr. Ahmed Nusayyif el-Cenâbî), Beyrut 1405/1985, s. 136, 138-139; Ebû'l-Alâ el-Hemedânî, *Gâyetü'l-ihüşâr* (nşr. Eşref Muhammed Fuâd Tal'at), Cide 1414/1994, I, 50, 120-121; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurâ'* (Altıkulaç), I, 428; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 234-235.

TAYYAR ALTIKULAÇ

RÛY-İ İRÂK

(روی عراق)

Türk müzikisinde bir birleşik makam.

Rûy-i ırâkı Seydî ve Abdülbâki Nâsır Dede terkipler arasında zikreder. XV. yüzyıl-dan sonra uzun süre kullanılmadığı anlaşılan bu makam Ahmet Avni Konuk (ö. 1938) tarafından yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır. Irak perdesinde karar eden birleşik makamlar grubuna dahil olan rûy-i ırâk makamının seyri inicidir. Dizisi, yerindeki segâh makamı dizilerine Irak perdesindeki hicaz ve segâh dörtlülerinin eklenmesiyle meydana gelmiştir. Tam karar iraktaki segâh dörtlüsüyle yapılır (segâh dizisi

Verinde sematik segâh dizisi

Segâh beslisi

Irakta hicaz dörtlüsü

Rûy-i irâk makamı dizileri

şematik olarak yazılmıştır, ayrıntılar için bk. SEGÂH).

Rûy-i irâk makamının güçlüsü segâh makamı gibi nevâ perdesidir. Esasen rûy-i irâk makamının asma kararlar, donanım, perde isimleri, genişleme ve seyir gibi özellikleri aynen segâh makamı gibidir. Aralarındaki fark sadece karar perdesinin değişik oluşundan ibarettir. Karar perdesi değiştiğine göre yedenin de değişmesi tabiidir; rûy-i irâk makamının yedeni acem-aşiran (bakiye diyezli fa) perdesidir. Karar perdesi üzerinde bulunan segâh dörtlüsünün sesleri ise Irak, rast, düğâh ve segâhtır.

Bu makamın irakta segâh ile değil hicaz dörtlüsü ile karar ettiğini ileri sürenler de olmuştur. Bu konuda Kantemiroğlu'nun *Kitâbü İlmi'l-mûsikî alâ vecihî'l-hurûfât* adlı eserindeki tarif önemlidir: "Segâh perdesinden hareket edip tîz ve nerm perdelerde tamam segâh makamını gösterir. Ondan sonra gelip tamam perdeler Irak perdesinde karar kılar". "Tamam perdeler ile" ibaresi kararın hicazlı değil segâhlı olduğunu gösteren bir ifadedir. Çünkü bu perdedeki hicaz dörtlüsünün üçüncü sesi bir ara perde olan kürdîdir. Neyzen Emin Dede'nin (Yazıcı) bu makamdaki peşrevi ve Ahmet Avni Konuk'un Mevlî âyini de irakta segâhlı karar etmekte olup iraktaki hicaz sadece bir geçkiden ibarettir. Çok az kullanılmış olan rûy-i irâk makamına yukarıda zikredilen peşrev ve Mevlî âyini örnek olarak verilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Seydî, *el-Matla'*, TSMK, III. Ahmed, nr. 3459, vr. 16^p, 33^p; Kantemiroğlu, *Kitâbü İlmi'l-mûsikî alâ vecihî'l-hurûfât: Mûsikiyi Harflerle Tesbüt ve İcrâ İlminin Kitâbı* (nşr. Yalçın Tura), İstanbul 2001, s. 108-109; Abdülbâki Nasır Dede, *Tedkik u Tahkik* (nşr. Yalçın Tura), İstanbul 2006, s. 60; Hâşim Bey, *Mûsikî Mecmuası*, İstanbul 1280, s. 77; Hüseyin Sâdeddin Arel, *Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri* (nşr. Onur Akdoğan), Ankara 1991, s. 192-194, 294; İsmail Hakkı Özkan, *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, İstanbul 2006, s. 505.

İSMAIL HAKKI ÖZKAN

Rûy-i irâk makamı seyir örneği